

A JÖVŐ NEMZEDÉKEK ÉRDEKEINEK VÉDELME TELLÁTÓ BIZTOSHELYETTES

Ügyszám: AJB-4257/2024.

A jövő nemzedékek szószólójának figyelemfelhívása a műanyag fóliával bélelt csatornák, medrek, tározók kialakításának és fenntartásának a vadon élő állatvilágra gyakorolt hatásaival kapcsolatban

A jövő nemzedékek szószólójaként az Alaptörvényből és az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (továbbiakban: Ajbt.) 3. § (1) bekezdése a) és b) pontjaiból fakadó kötelezettségem folyamatosan figyelemmel kíséreni a jövő nemzedékek érdekeinek érvényesülését és rendszeresen tájékoztatni az alapvető jogok biztosát, az érintett intézményeket és a nyilvánosságot a jövő nemzedékek érdekeinek érvényesülésével kapcsolatos tapasztalataimról, valamint e tárgykörben felhívni a figyelmüket a természetes személyek nagyobb csoportját érintő jogsértés veszélyére. Amikor a jövő nemzedékek érdekeinek védelmével kapcsolatban felmerülő aggályokat, fenntartásokat jelzem és az a szűkebb-tágabb nyilvánosság számára megismerhetővé válik, akkor – immár az Alkotmánybíróság által is felhívottan¹ – alkotmányos kötelezettségemnek teszek eleget.

Sajtóban megjelent hírekből² értesültem arról, hogy Sarud település térségében található egy vastag fóliával bélelt, megközelítőleg másfél kilométer hosszú öntözőcsatorna, amelyben vadon élő állatok rendszeresen csapdába esnek, majd hosszabb, rövidebb idejű szenvedés után többségük el is pusztul. A tetemek között apró- és nagyvadak (pocok, hörcsög, menyét, nyúl, róka, őz) egyaránt, sőt védett fajok (keleti sünn) példányai is előfordultak. Egy másik helyszínen, Tataháza külterületén pedig szintén egy fóliával bélelt, megközelítőleg 70 méter átmérőjű, 8 méterre is mélyülő hígrágya tározó található, amely kapcsán ugyanezen jelenség tapasztalható, annyi különbséggel, hogy ott védett faj példányának teteme még nem került elő³, viszont – a lakott területhez való közelsége miatt – felmerült, hogy az állatvilágon kívül az emberekre, különösen gyerekekre nézve is veszélyt jelenthet⁴.

Tekintettel arra, hogy a híradásokban foglaltak felvetették az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdésében foglalt, egyebek mellett a honos növény- és állatfajok védelmére vonatkozó kötelezettség sérelmének gyanúját, az ügy pontos háttérének megismerése érdekében az Ajbt. alapján mindkét ügyben tájékoztatást kértem a feladatkörükben érintett hatóságoktól, valamint az Országos Magyar Vadászkamarától (továbbiakban: OMVK), akiknek ezúton is köszönetet mondok segítségükért.

¹ 9/2024. (IV. 30.) AB határozat [13] bekezdés szerint: „Az alapvető jogok biztosja jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettese (a továbbiakban: biztoshelyettes) az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény 3. § (1) bekezdés a) és b) pontja alapján (mely kifejezetten a biztoshelyettes **sarkalatos törvényi kötelezettségévé teszi** az érintett intézmények figyelmének felhívását a „természetes személyek nagyobb csoportját – különösen a jövő nemzedékeket – érintő jogsértés veszélyére”) amicus curiae beadványban fejtette ki szakmai álláspontját.”

² <https://www.facebook.com/profile.php?id=100069669332668>
<https://hircnavigator.hu/hir/6663933-nem-izgatja-a-hatosagokat-az-allatok-szamarahalalos-csapdakent-mukodosarudi-ontozocsatorna>

³ https://bacsalmasihirek.hu/2024/08/14/halalos_ingovany/
<https://www.blikk.hu/aktualis/belfold/tatahaza-higragya-tarozo-ozek/drhtgfl>
https://hvg.hu/zhvg/20240817_elpusztult-ozek-tatahaza-szennyviztarozo

A hígrágya tározó 35000/2082-5/2023.ált számú vízjogi üzemeltetési engedély szerint 7300 m³ hasznos térfogatú, ellipszis alakú (két tengelye 60 illetve 70 m hosszú), szigetelése 2mm-es HDPE fólia.

⁴ Éveken át nem volt körbekerítve és nem kerületek kihelyezésre figyelmeztető táblák sem.

A vonatkozó jogszabályi környezet és az egyedi ügyekkel kapcsolatban kapott tájékoztatások alapján szükségesnek tartom az egyedi eseteken túlmutató tanulságokra általánosságban felhívni a figyelmet, nevezetesen arra, hogy a műanyag fóliával bélelt mederrel rendelkező létesítmények, az Alaptörvény által is védett értékek esetében folyamatosan súlyos veszélyt jelentenek, ezzel jogsértő állapotot tartanak fenn. Ez annál is inkább fontos, mert nyilvánvalóan ilyen veszélyes megoldást az országban máshol is alkalmaztak/alkalmazhatnak.

1. A vadon élő állatvilág, a honos állatfajok a nemzet közös örökségébe tartoznak, így azokat az Alaptörvény Nemzeti Hitvallása⁵ és a P) cikk (1) bekezdése⁶ alapján védeni szükséges. A vadak a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény (továbbiakban: Vad.tv.) 9. § (1) bekezdése⁷, a védett fajok pedig a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Tvt.) 68. § (2) bekezdése alapján⁸ az állam tulajdonában vannak, így egyben a nemzeti vagyon részét is alkotják, mely az Alaptörvény 38. cikk (1) bekezdésében⁹ is nevesített védendő érték részét képezi.

Az Alaptörvény a magyar állam és az önkormányzatok tulajdonát nemzeti vagyonként határozza meg, és ezzel összhangban állapítja meg az azzal való gazdálkodás célját. „Ennek megfelelően a nemzeti vagyon kezelése nem szolgálhat magánérdekeket, hanem azt a közösség javára kell használni, kiemelt figyelmet fordítva a végességükre tekintettel védelemre szoruló természeti erőforrásokra, valamint arra, hogy a nemzeti vagyon a jövő generációk számára is szükségleteik kielégítéséhez szükséges mértékben rendelkezésre álljon.”¹⁰

A nemzeti vagyon megóvására – amely a jelen nemzedékeken is túlmutató kíváncsalom – vonatkozó általános kötelezettség alapja az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdése, melynek értelmében a biológiai sokféleség, különösen a **honos növény- és állatfajok a nemzet közös örökségét** képezik, amelynek **védelme, fenntartása** és a jövő nemzedékek számára való **megőrzése az állam és mindenki kötelezettsége**. Az **állam objektív intézményvédelmi kötelezettségének** megfelelően az állam szerveinek és intézményeinek Alaptörvényből fakadó **kifejezett kötelezettsége** a faj egyedeinek **megóvása érdekében** szükséges **valamennyi intézkedés megtétele**, és ezáltal a nemzet közös örökségének a védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára történő megőrzése.¹¹

„A P) cikk (1) bekezdése egyértelműen megjelöli az „állam és mindenki” részéről elvárt magatartásokat: 1. a védelem, 2. a fenntartás és 3. a jövő nemzedékek számára történő megőrzés. A természeti erőforrások jövő nemzedékek számára történő megőrzésével összefüggésben pedig a jelen generációt a választás, a minőség és a hozzáférés lehetőségeinek megőrzése terheli.”¹² „Az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdése a public trust környezeti és természeti értékekre vonatkozó koncepciójának alkotmányjogi megfogalmazásán alapul, melynek lényege, hogy az állam a jövő nemzedékek mint kedvezményezettek számára egyfajta bizalmi vagyonkezelőként kezeli a rá bízott természeti és kulturális kincseket, és a jelen generációk számára csak addig a mértékig teszi lehetővé ezen kincsek használatát és hasznosítását, ameddig az a természeti és kulturális értékek, mint önmagukért is védelemben részesítendő vagyontárgyak hosszú távú fennmaradását nem veszélyezteti. Az államnak ezen kincsek kezelése és az arra vonatkozó szabályozás

⁵ „Vállaljuk, hogy örökségünket, ... a Kárpát-medence természet adta és ember alkotta értékeit ápoljuk és megóvjuk. Felelősséget viselünk utódainkért, ezért anyagi, szellemi és természeti erőforrásaink gondos használatával védelmezzük az utánunk jövő nemzedékek életfeltételeit.”

⁶ „A természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.”

⁷ „A vad az állam tulajdonában van.”

⁸ „A védett növény- és állatfaj egyede, továbbá a védett ásványi képződmény állami tulajdonban áll.”

⁹ „Az állam és a helyi önkormányzatok tulajdona nemzeti vagyon.”

¹⁰ Magyarország Alaptörvénye indokolása (2011. április 25.) Indokolás a 38. cikkhez

¹¹ 3330/2022. (VII. 21.) AB határozat Indokolás [30]

¹² 13/2018. (IX. 4.) AB határozat Indokolás [13]

megalkotása során egyaránt tekintetbe kell vennie a jelen és a jövő generációk érdekeit.”¹³ „A nemzeti vagyron kezelésének és védelmének célja a közérdek szolgálata, a közös szükségletek kielégítése és a természeti erőforrások megóvása, valamint a jövő nemzedékek szükségleteinek figyelembevétele.”¹⁴

Továbbá az Alkotmánybíróság azt is megerősítette, hogy „(a) fajok sokszínűsége megőrzésének kötelezettsége nem csupán azért fontos, mert azok az emberi tevékenység használatába állítható, kiaknázható erőforrásokként értelmezhetőek, hanem önmagukban is értékesek és védelemre méltóak.”¹⁵

Az Alaptörvényi kötelezettségeken felül a vadon élő állatok vonatkozásában alkalmazandó az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XVIII. törvény (továbbiakban: Ávtv.)¹⁶, a Vad.tv., védett fajok esetében pedig még a Tvt. is.

Az Ávtv. indoklásából idézve: „Az egyed kíméletét célzó állatvédelem erkölcsi fogantatású. Alapgondolata az, hogy az emberiség és az állatvilág egyaránt része a természet élővilágának. Az állatvilág magasabb rendű képviselői örülni, szenvedni, elégedettséget, halálfélelmet érezni és kifejezni képes lények. Az állatvilág azonban az idő múltával a magasabb szellemi képességekre szert tett embernek kiszolgáltatott helyzetbe került.

Az állatvilág a sokrétű emberi szükségletek kielégítésének fontos forrása. A szükségletek egy része az ember számára létfontosságú, ezért e források igénybeviteléről nem lehetséges lemondani. Az ember és állat közötti kapcsolatot azonban – lévén az élőlények közötti viszony – nem uralhatja kizárólag a gazdasági és az emberi önkény, abban meghatározott szerepet kell kapnia az emberiségnek, az erkölcs és a kultúra egyetemes értékeinek is.

Az állatvilág egyedeit meg kell védeni az emberi felelőtlenség és kíméletlenség okozta szükségtelen szenvedéstől. Ennek felismerése és magatartásformáló erővé válása a civilizáció és a kultúra egyike fokmérője.”

2. Az Ávtv. 6. § (1) bekezdése generális jelleggel azt rögzíti, hogy „az állatnak tilos indokolatlan vagy elkerülhető fájdalmat, szenvedést vagy sérülést okozni, az állatot károsítani.”

A Vad.tv. ezt megerősíti azzal, hogy ez a vadászat során is betartandó¹⁷, a Tvt. pedig kimondja, hogy „tilos a vadon élő szervezetek gyűjtésének, pusztításának, vadon élő állatok befogásának, életük kioltásának olyan eszközét és módszerét használni, mely válogatás nélküli vagy tömeges pusztulásukkal, sérülésükkel, kínzásukkal jár”¹⁸.

Itt szükséges megjegyezni, hogy – álláspontom szerint – nem csupán a szándékolt magatartások esetében kell elkerülni az állatok szenvedését (legyenek azok kedvtelésből tartottak, vadászhatóak vagy védettek), de ez „mellékes hatásként” hanyagságból, figyelmetlenségből sem jelentkezhet. Semmilyen emberi tevékenység nem járhat olyan járulékos, származékos hatással, ami akár közvetve is, de végső soron az állatok kínszenvedését okozza. Ezt erősíti meg a Tvt. preambuluma is, mely szerint: „Az Országgyűlés felismerve, hogy a természeti értékek és természeti területek a nemzeti vagyron sajátos és pótolhatatlan részei, fenntartásuk, kezelésük,

¹³ 14/2020. (VI. 9.) AB határozat Indokolás [22]

¹⁴ 13/2018 (IX. 4.) AB határozat Indokolás [15]

¹⁵ 28/2017. (X. 25.) AB határozat, Indokolás [35]

¹⁶ Ávtv. 2. § (2) bekezdése szerint „e törvénynek az állat kíméletére, az állatkínzás és az állatkárosítás tilalmára, valamint a jó gazda gondosságára vonatkozó rendelkezéseit a vadon élő állatokra is alkalmazni kell. A halászható, horgászható halfajokra és a természetvédelmi oltalom alatt álló, illetőleg nemzetközi természetvédelmi egyezmény hatálya alá tartozó állatokra jogszabály eltérő rendelkezéseket is megállapíthat. E törvény rendelkezéseit a vadászható állatfajok tekintetében a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadásatról szóló törvényben szereplő eltérésekkel kell alkalmazni.”

¹⁷ Vad tv. 29. §-a szerint:

„(1) Tilos a vad kínzása. A vad elejtése, elfogása nem járhat annak kínzásával.

(2) A vadász köteles az általa megsebzett vagy az egyébként súlyosan beteg vadat annak elejtése céljából felkutatni.

Az ilyen vadat – annak kímélete érdekében – gyors és azonnali halált okozó módon kell elejteni.”

¹⁸ Tvt. 9. § (2) bekezdés

állapotuk javítása, a jelen és jövő nemzedékek számára való megőrzése, a természeti erőforrásokkal történő takarékos és ésszerű gazdálkodás biztosítása, a természeti örökség és a biológiai sokféleség oltalma, valamint az ember és természet közötti harmonikus kapcsolat – nemzetközi kötelezettségvállalásainkkal összhangban történő – kialakítása, mint az emberiség fennmaradásának alapvető feltétele, a természet hatékony védelmének létrehozását igényli, ...”

A Tvt. 5. § (1) bekezdése azt is kimondja, hogy „Minden természetes és jogi személy, valamint más szervezet kötelessége a természeti értékek¹⁹ és területek védelme. Ennek érdekében a tőlük elvárható mértékben kötelesek közreműködni a veszélyhelyzetek és károsodások megelőzésében, a károk enyhítésében, következményeik megszüntetésében, a károsodás előtti állapot helyreállításában.”

A természetvédelmi oltalomban részesített fajok esetén ennél szigorúbb szabályok vannak érvényben, így „tilos a védett állatfajok egyedének zavarása, károsítása, kínzása, elpusztítása, szaporodásának és más élettevékenységének veszélyeztetése, lakó-, élő-, táplálkozó-, költő-, pihenő- vagy bújóhelyeinek lerombolása, károsítása”²⁰. Védett, fokozottan védett fajok példányai – ugyan kis egyedszámmal – de bárhol előfordulhatnak a természetben (városi környezetben is), emiatt a szélesebb körű oltalmi szabályok biztosítják a kiemelt védelmüket. Irányukban az elvárható gondosság fokozottabb, amelyre minden tevékenység során – így a tervezés során is – figyelemmel kell (kellene) lenni.

A nemzet közös örökségének védelme kapcsán – ahogy azt az Alkotmánybíróság többször is megerősítette – magasabb elvárhatóság áll fenn, mely szerint a károsodás kockázatának bekövetkezése sem engedhető meg. „Az elővigyázatosság és a megelőzés közvetlenül az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdéséből, illetőleg XXI. cikk (1) bekezdéséből fakadó elveiből következő módon az államnak kell biztosítania azt, hogy **a környezet állapotának romlása egy adott intézkedés következményeként ne következzen be** {27/2017. (X. 25.) AB határozat, Indokolás [49]}. Ebből következő módon a jogalkotónak kell azt igazolnia, hogy valamely tervezett szabályozás nem valósít meg visszalépést, és ezáltal nem okoz adott esetben akár visszafordíthatatlan károkozást, illetőleg nem teremti meg egy ilyen károkozás elvi lehetőségét sem {13/2018. (IX. 4.) AB határozat, Indokolás [62]}. Mindez azt jelenti, hogy az elővigyázatosság, illetőleg a megelőzés elvéből következő módon a P) cikk (1) bekezdése, illetőleg a XXI. cikk (1) bekezdése sérelmének megállapításához nem szükséges a környezet állapotának tényleges romlása, hanem **már az állapotromlás kockázata (illetőleg az állapotromlás kockázatának felmérésére vonatkozó kötelezettség elmulasztása vagy figyelmen kívül hagyása) is megalapozza az alaptörvényellenesség megállapítását.**”²¹

Ebből eredően az elővigyázatosság és megelőzés elve alapján a nemzet közös örökségébe tartozó honos állatfajokat érintő döntések – beleértve a támogatási eljárások, tervezés, hatósági bejelentés és engedélyezés során felmerülő döntéseket is – következtében nem szabadna, hogy ezen fajok egyedei áldozatul essenek akár egy fóliás medernek (sem), már pedig ez bizonyíthatóan bekövetkezett például a sarudi csatorna és a tataházi tározó esetében is.

A hazai intézményrendszerben a vadon élő állatok védelmét elsősorban a területileg illetékes vadászati hatóság, védett fajok esetében a természetvédelmi hatóság és a nemzeti park igazgatóság látja el. Ezen túlmenően azonban **minden egyes tervezési és hatósági engedélyezési eljárásban a tervet elfogadó szerv, illetve az engedélyező hatóság feladata a tényállás teljes körű tisztázása, az Alaptörvényben, illetve az ágazati jogszabályokban foglalt – fent részletezett – előírások megvalósulásának biztosítása.**

A fóliával bélelt vízilétesítmények vonatkozásában – amennyiben engedélyköteles tevékenység a meder kiépítése, fóliával bélelése – a területi vízügyi hatóság az engedélyező

¹⁹ Tvt. 4. a) pontja: „természeti érték: a természeti erőforrás [Kt. 4. § c) pont], az élővilág és a fennmaradásához szükséges élettelen környezete, valamint más – e törvényben meghatározott –, természeti erőforrásnak nem minősülő környezeti elem [Kt. 4. § a) pont], beleértve a védett természeti értéket is;”

²⁰ Tvt. 43. § (1) bekezdése

²¹ 14/2020. (VII. 6.) AB határozat Indokolás [37]

hatóság²², sőt leggyakrabban az egyetlen engedélyező hatóság. Amennyiben sor kerül vízjogi engedélyezési eljárásra²³, az az egyetlen eljárás, ahol a létesítmények kialakításának megfelelőségére hatással lehet lenni. Az általunk megismert esetekben a fóliás medrek paramétereik, funkciójuk okán engedélyköteles létesítmények voltak, de vagy nem rendelkeztek vízjogi engedéllyel, vagy a kiadott engedélyek előírásai már önmagukban sem voltak elegendők a védelmi kötelezettség megvalósulásának biztosítására. Az engedélyező hatóságnak pedig döntésében nemcsak a saját hatáskörébe tartozó, hanem az eljárás tárgyát képező cselekmény kapcsán felmerülő egyéb szakkérdéseket is figyelembe kell vennie, azaz az Alaptörvény P) cikkéből eredő állami kötelezettség alapján nem tekinthet el az állat-, természet-, vadvédelmi szempontok érvényesítésétől.

3. Előre kell bocsátanom, hogy a fóliával való bélelés engedélyezett megoldás a létesítmények vízzáróságának, állékonyosságának biztosítására, sőt a lehetséges megoldások közül az a legkisebb anyagi ráfordítást igénylő megoldás, így könnyen belátható, hogy igen elterjedt annak alkalmazása. A földmedrű/földbe vajt csatornák, tározók tervezése, kivitelezése során minden esetben mérnöki/tervezői feladat a kötelező előírások, szabványok és a helyi adottságok alapján meghatározni az egyedi kialakítást. Annak érdekében, hogy a takarófólia-berítés megbízhatóan szigetelő és időtálló legyen, megfelelő szakítószilárdságúnak kell lennie.

Sajnos azonban pont a szinte szakadásbiztos, csúszós tulajdonság az, ami miatt a fóliabélelt gödrökbe, medrekbe csúszott állatok nem tudnak kimászni, és rövidebb-hosszabb kínlődás után így el is pusztulnak. A folyadékkal telt medrekben az állatok érthető módon inni próbálnak és a csúszós fólia miatt szinte azonnal csapdába is esnek. Egy csapadékszegényebb, aszályos időszakban pedig – amely a fokozódó éghajlatváltozás miatt egyre gyakrabban fordul majd elő – még óvatlanabbak lesznek a szomjazó állatok. Ugyanakkor az a körülmény, hogy van-e folyadék (csapadékvíz, öntözővíz, akár híg trágyalé) az adott mederben, tárolóban, sajnálatos módon az állatok pusztulása tekintetében majdnem lényegtelen: ha ugyanis van, akkor a vízbefulladás által legfeljebb gyorsabban következik be az állatok kínhalála, míg az üres mederben a csapdahelyzet okozta stressz, a kimerültség és a kiszáradás később ugyan, de szintén az állatok vesztét okozza.

Figyelemmel kell lenni arra is, hogy az ilyen csapdába kerülő fajok eltérően reagálnak, eltérő módon próbálnak menekülni. Van olyan, amelyik csak azon a helyen próbál szabadulni, ahol csapdába esett, hiába lenne a közelében például vadlétra, azt nem használná.

Az sem megkerülhető kérdés, hogy ilyen kiszolgáltatott szituációba nem csak állatok, de emberek is kerülhetnek (kisgyermek vagy legyengült felnőtt esetén is előállhat hasonló helyzet), amennyiben nincs megfelelő védelem a létesítménybe való becsúszás megakadályozására, illetve a kimászás biztosítására (kerítés, figyelmeztető tábla, kikapaszkodó létrák stb.).

²² A vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény (továbbiakban: Vgt.) szerint – ha jogszabály másként nem rendel – vízimunka elvégzéséhez, vízilétesítmény megépítéséhez, átalakításához, használatbavételéhez, megszüntetéséhez vízjogi engedély szükséges. A Vgt. 1. számú melléklet definíciója szerint:

„25. pont vízimunka: az a tevékenység, amelynek az a rendeltetése, hogy a víz lefolyási, áramlási viszonyait, mennyiségét vagy minőségét, medrét, partját a vizek kártételeinek elhárítása, a víz hasznosítása, minőségének és mennyiségének megfigyelése, ásványi és földtani kutatások végzése, ásványi nyersanyag kitermelése céljából befolyásolja;

26. pont vízilétesítmény: az a mű (víziközmű), műtárgy, berendezés, felszerelés vagy szerkezet, amelynek rendeltetése, hogy a vizek lefolyási, áramlási viszonyait, mennyiségét vagy minőségét, medrének vagy partjának állapotát, a vizek kártételeinek elhárítása, a vizek hasznosítása – ideértve a víziközművekkel végzett közüzemi tevékenységgel nyújtott szolgáltatást –, minőségének és mennyiségének megfigyelése, illetve ásványi és földtani kutatások végzése céljából vagy ásványi nyersanyag kitermelése céljából befolyásolja.”

²³ Sarud esetében a fóliával való kibélelés ún. mederrekonstrukció keretében történt, és azt nem jelentették be a területi vízügyi hatóságnak. Egyébként a csatorna csupán 2002-ig rendelkezett vízjogi üzemeltetési engedéllyel, és felújítására (többek között fóliával való kibélelésére) azért került sor, mert a helyi öntözési közösség öntözőrendszerének részét képezné a jövőben.

4. A Vad.tv.²⁴ előírja, hogy a vad elpusztításával okozott kárt meg kell előzni, melynek együttes felelőse a vadászatra jogosult és a terület használója, tulajdonosa, emellett a megelőzésben alkalmazható nevesített megoldásokat is felsorolja.

A legkézenfekvőbb megoldás a körülkerítés (kerítés, villanypásztor), azon kívül elterelő, riasztó megoldások is alkalmazhatók. A kerítéssel kapcsolatban azonban nem szabad elfelejteni, hogy **ezek a létesítmények mind az apró termetű, mind a nagyvadakra nézve életveszélyesek lehetnek.** Egy vadháló, vagy kerítés jellemzően csak a nagyobb testű vadak estében jelenthet távoltartást, de esetükben is csak akkor, ha a kerítés karbantartása folyamatos és gondos, apróbb állatok esetében azonban nem tudja megszüntetni a veszélyhelyzetet²⁵. Azt is szem előtt kell tartani, hogy kerítést létesíteni, tartósan fenntartani védett természeti vagy Natura 2000 területen szintén nem feltétlenül összeegyeztethető a már előbbieken említett célkitűzésekkel, ennek megítélése szintén olyan szakmai ismereteket igénylő kérdés, amely (szak)hatósági hatáskört indokol.

A megkérdozett természetvédelmi szervek és az OMVK egybecsengő véleménye, hogy a vízzáróság biztosításának polietilén fóliával történő biztosítása természetvédelmi, állatvédelmi, vadgazdálkodási szempontból a legveszélyesebb, legkártékonyabb megoldás. Nem túlzás azt állítani, a fóliázott létesítmények folyamatos halálcsapdaként működnek.

5. Az OMVK tájékoztatása²⁶ alapján a fóliákkal bélelt létesítmények évek óta országos szinten okoznak problémát. A vadászható fajok példányainak pusztulása miatt – amelyek ilyen módon való elhullása vadban okozott kárnak minősül – a helyi vadásztársaságok kára – nem teljes körű nyilvántartásuk alapján – feltehetően milliós nagyságrendű, ám egyetlen esetben sem ismert, hogy megtörtént volna a károk megtérítése, az okozó felelősségre vonása. A Vad. tv. 77. §-ának 2023. július 1-jei módosítása²⁷, amely szerint a vad szándékos elpusztítása esetén van csak kötelezettség a vadászatra jogosult kárának megtérítésére, szinte megszüntette a gazdálkodók felelősségét. Pedig korábban is körülményes volt a jellemzően hanyagságra visszavezethető mulasztásból eredő vadpusztulásokért való felelősség megállapítása. Vagyis végső soron ezekben az esetekben az állam viseli a vadállományban (nemzeti vagyonban) okozott károk költségeit.

A természetvédelmi oltalomban részesülő védett, fokozottan védett fajok pusztulása esetében szintén számszerűsíthető veszteségről, állami vagyon csökkenéséről beszélhetünk, de itt az okozott kár valójában felbecsülhetetlen, hiszek azok jogilag védett státusát a biológiai sokféleség megőrzésének biztosítása fokozottan indokolja. A Tvt. által alkalmazni rendelt jogkövetkezmények²⁸ széleskörű felhatalmazást adnak a természetvédelmi hatóságoknak a védett

²⁴ A Vad.tv. 79. § (1) bekezdése szerint „A föld használója a vadkárok, valamint a vadban okozott károk megelőzése érdekében köteles (...)

f) a vadállomány kíméletéről megfelelő eljárások alkalmazásával gondoskodni; (...)”

²⁵ Olvasható a BNPI 998/5/2024. számú levélben.

²⁶ OMVK/93-6/2024. számú levél

²⁷ Vad. tv. 77. § korábban hatályos megfogalmazása: „aki a vad elpusztításával, befogásával, zavarásával, vagy bizonyíthatóan erre irányuló kísérletével a vadászatra jogosultat a vadászati jog gyakorlásában akadályozza, köteles az ebből eredő kárt megtéríteni.”

²⁸ Tvt. 44. § (3) bekezdése szerint „Védett állat- és növényfaj egyedének károsítása, veszélyeztetése vagy jogellenes zavarása esetén a természetvédelmi hatóság köteles az ilyen magatartás tanúsítóját a tevékenység végzésétől eltiltani. Amennyiben a védett egyed károsító, veszélyeztető, zavaró tevékenységet más hatóság engedélye alapján végzik, a hatóság a természetvédelmi hatóság megkeresésére az engedélyezési eljárást ismétellen folytatja. Az eljáró hatóság – amennyiben az nem a természetvédelmi hatóság – a tevékenység folytatását az eljárás végleges befejezéséig felfüggeszti.”

A Tvt. 78. §-a szerint

„(1) A természetvédelmi hatóság korlátozhatja, felfüggesztheti vagy megtilthatja a védett természeti értéket és területet károsító vagy súlyosan veszélyeztető tevékenységeket. A határozat – a védett természeti érték, terület közvetlen vagy súlyos sérelme, illetve veszélyeztetése esetében – azonnal végrehajthatóvá nyilvánítható.

(2) A Natura 2000 területen élő közösségi jelentőségű faj állományának, valamint élőhelynek veszélyeztetése vagy súlyos sérelme esetén a külön jogszabályban meghatározott hatósági határozat azonnal végrehajthatóvá nyilvánítható.”

állatokat károsító vagy veszélyeztető magatartások elleni fellépésekre, így a tevékenységtől való eltiltásra is, amelyet súlyos esetekben alkalmazni is kellene.

A természetvédelmi hatóság rendelkezésére áll még az a további eszköz is, amely szerint a jogszabályban meghatározott előírások teljesítése érdekében az ügyfeleket kötelezheti az eredeti állapot, különösen a károsodott természeti érték és terület, továbbá a védett természeti érték és terület helyreállítására.²⁹ A vízügyi hatóságnak pedig a vízgazdálkodási hatósági jogkör gyakorlásáról szóló 72/1996. (V. 22.) Korm. rendelet (továbbiakban: 72/1996. (V. 22.) Korm. rendelet) 16. § (1) bekezdése alapján, amennyiben az engedély nélkül, vagy attól eltérően megvalósított létesítmény vízgazdálkodási, környezet- vagy természetvédelmi szempontból káros és ez átalakítással sem szüntethető meg, a kérelem elutasítása mellett, az építetőt a létesítmény megszüntetésére (elbontására) kell köteleznie.

Az általam megvizsgált ügyekben a fóliával bélelt létesítmények átalakítása, a fóliabélelés eltávolítása jelenthetné a megoldást, mivel azok egyébként jogszerű cél érdekében (öntözés, szennyvíztárolás) létesültek.

Könnyen belátható, hogy ha a természetvédelmi oltalommal védett, illetve a komoly pénzbeli, vagy eszmei értéket képviselő vadászható fajok példányainak károsítása esetében is nehézkes és jellemzően elmulasztott a fenti jogkövetkezmények alkalmazása, akkor a gazda nélkül kóborló háziasított állatok (kutya, macska) esetében – sajnos – végképp következmény nélkül marad a csapdába esett állatok értelmetlen, indokolatlan szenvedése, pusztulása. Pedig gazdasági szempontoktól függetlenül is az ember erkölcsi kötelessége az állatvilág védelme.

6. Arra vonatkozóan, hogyan lehetne megelőzni, mérsékelni a fóliás borításból eredő károkat, azt a választ kaptuk, hogy az mindenképp tervezői feladat és az egyedi körülmények alapos számbavételét követően alakítható ki³⁰.

Nyilvánvalóan számos mód, technológia áll rendelkezésre ezen és a hasonló létesítmények megfelelő kialakítására, azokat nem határozhatja meg csupán az anyagi, bekerülési szempont, ugyanis amennyiben az „védett tárggyal” kerül szembe, akkor a mérlegelési szempontok és jogkövetkezmények – az alapjogi védelemre és büntetőjogi szankciókra figyelemmel – nem (lesznek) azonos súlyúak.

Az eddig megismertek alapján **megállapítható, hogy az állatvédelmi, vadvédelmi, természetvédelmi szempontok nem jelennek meg kellő súllyal az esetleges tervezési, támogatási, engedélyezési, kivitelezési eljárásokban.**

Az engedélyezés mellett a szakhatóság közreműködése lenne hivatott a felmerülő problémák előzetes észlelésére, kiküszöbölésére. A vízjogi engedélyezési eljárásokban 2024. október 1-je³¹ óta a természetvédelmi szabályoknak való megfelelés szakkérdésnek minősül, ha külterület, belterületen országos jelentőségű védett természeti terület, Natura 2000 terület, barlang felszíni védőövezete vagy egyedi tájérték közvetlenül érintett, kivéve, ha a vízimunka, vízhasználat vagy vízilétesítmény vonatkozásában környezeti körzeti terv már készült³². Vagyis egyrészt már nincs lehetőség természetvédelmi szakhatósági közreműködésre és a szakkérdésben adott szakvélemény nem minősül eljárásjogi garanciákkal védett jogintézménynek, másrészt a természetvédelmi hatósági közreműködés is csak a fenti korlátozott esetekben merülhet fel. Holott a jogszabályban felsorolt természetvédelmi oltalom alatt álló területeken kívül is ugyanúgy bele tudnak esni az állatok, védett fajok a fóliával bélelt „csapdába”. Azaz területi kötöttség nélkül,

²⁹ Tvt. 77. §

³⁰ AZ OMVK OMVK/93-6/2024. számú levelében példaként említi: vadkilépő lépcsők, öblök kialakítását, fedett öntözőcsatornák kialakítását, fóliaborítás talajréteggel való beborítását, fóliaborítás helyett betonmeder kiépítését.

³¹ 2024. október 1-jétől a területi vízügyi hatósági jogkört is a vármegyei kormányhivatalok gyakorolják a természetvédelmi hatósági jogkörhöz hasonlóan, így a korábbi szakhatósági közreműködést a szakkérdés vizsgálata váltotta fel.

³² 72/1996. (V. 22.) Korm. rendelet 4. számú melléklet

minden esetben szükséges lenne vizsgálni az alkalmazott technológia honos állatokra gyakorolt hatását.

Vadvédelmi, állatvédelmi szakkérdés pedig egyáltalán nem szerepel a vonatkozó jogszabályokban, így a Vad tv.-ben és az Ávtv.-ben megfogalmazott törvényi, általános állatvédelmi kötelezettség teljesítéséhez szükséges eszközök hiányoznak a végrehajtási szabályokból a vízügyi engedélyezési eljárások vonatkozásában.

A fentiek tanulsága akként foglalható össze, hogy **a hatályos jogszabályok nem biztosítanak megfelelő eszközöket a sarudi vagy tataházi állatpusztulásokhoz hasonló esetek megelőzésére és megakadályozására.** A megvizsgált esetekből az is kirajzolódik, hogy **ilyen körülmények esetén gyors és fokozott gondossággal eljáró hatósági intézkedésekre lenne szükség, azonban az is gyakran elmarad.**

Mindezek alapján elvárható követelmény, hogy a hasonló létesítmények tervezése során már **előzetesen vizsgálják és értékeljék a várható környezeti/természeti hatásokat. Ennek során azt is alaposan meg kellene vizsgálni, vajon valóban szükséges-e a szivárgásvédelem³³,** és amennyiben igen, akkor pedig mind a beruházó, mind az eljáró hatóság, szakhatóság vegye számba, hogy az adott környezetben milyen vadvédelmi, állatvédelmi megoldásokat lehet és kell alkalmazni, majd azok költségvonatának és a lehetséges kockázatoknak az ismeretében hozzanak döntést esetlegesen a műanyag fóliaszigetelés, vagy más megoldás alkalmazásáról.

Az összegzés részeként felhívom a figyelmet, hogy a jövő nemzedékek szószólójaként aktuális környezetügyi problémák és kérdések kapcsán több figyelemfelhívást és elvi állásfoglalást adtam ki az elmúlt időszakban, így többek között természetvédelmi ügyekben is. A jegyző helyi természetvédelmi hatósági, szakhatósági hatásköreinek szükségességéről³⁴ szóló figyelemfelhívásban hasonló problémával találkoztam, mint most a vízjogi engedélyezési hatósági eljárások tekintetében, ezért az abban megfogalmazottak jelen ügyben is megfontolásra érdemesek a párhuzamosságok révén.

Mindenképp **szükséges lenne minimum követelményként előírni a fóliával bélelt medrek esetében a biztonságos elkerítést, és a vadak kimenekülését segítő megoldások alkalmazását.** Ismereteink szerint erre korábban már történtek kezdeményezések, azonban jogszabályi előírására ez idáig még nem került sor.

Mindezek alapján a létesítmények tulajdonosai, megrendelői, a tervezést végzők mellett az érintett hatóságok fokozottabb figyelmére és jogérvényesítésére van szükség (mind az engedélyezések, mind a hatósági ellenőrzések alkalmával).

Magyarország mezőgazdasági versenyképességének előmozdítása, az egyes területek vízellátásának, öntözésének biztosítása érdekében – szükséges esetben – alkalmazásra kerülhetnek olcsóbb technikai megoldásokkal rendelkező létesítmények. **Azonban az élet- és környezet-biztonsági szempontokat, az Alaptörvény P) cikkében foglalt nemzet közös örökségének védelmére vonatkozó előírásokat minden esetben tiszteletben kell tartani, és erre figyelemmel felelős döntéseket kell hozni. Mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy egyes tevékenységek, beruházások engedélyezése és megvalósítása ne okozzon kárt a természetben, állatokban, vadállományban, végső soron a nemzeti vagyonban és a nemzet közös örökségében.**

Budapest, 2024. december 13.

Dr. Bándi Gyula
a jövő nemzedékek szószólója

³³ Öntözőcsatorna esetében az esetleges vízvesztés miatt nem feltétlenül szükséges, hígtrágya tározónál már a talaj-, talajvíz védelme viszont valóban indokolja.

³⁴A jövő nemzedékek szószólójának figyelemfelhívása a jegyző helyi természetvédelmi hatósági, szakhatósági hatásköreinek szükségességéről (2024. augusztus 22.)

https://www.ajbh.hu/documents/10180/0/889-2024_figyelemfelhivas.pdf